

■ ■ ■ RÁMKÖSZÖNŐ EMLÉKEK ■
2000 július

Szép, napos az idő. A meteorológusok későbbre ígérnek a kánikulai napokat. Leengedem a gépkocsi ablakát. A beáramló levegő a Duna köszöntését hozza. A Drávaszögbe tartok, szülőfalumba, Hercegszöllőre.

Istenem, hányszor jártam én meg ezt az utat! Hányszor igyekeztem mint kisdíák, aztán meg már mint felnőtt, hogy idejében elérjem a batinai kompot, hogy minél előbb átjussak a túlsó partra, Baranyába. Most is rohanok, az „öreg” Zsiguli szeli a kilométereket. Furcsán érzem magam. Valami szorongatja a torkomat. Régen jártam a szülőfalumban. Több mint tíz esztendeje. Sok minden történt azóta velünk, sok minden megváltozott körülöttünk.

A híd előtt – a komp már csak emlék – útlevelvizsgálat. Mutatom a határsáv-igazolványomat. A jugoszláv hivatalos személy unottan belelapoz, aztán a pecsétről sem feledkezik meg. „Mehet” – mondja, és visszahúzódik a híd lábánál álló kis házikófélebe.

A horvát oldalon, Baranyában kellemetlen meglepetés vár rám. „Van nemzetközi hajtási igazolványa?” – szegezi mellemnek a kérdést az útlevelkezelő. „Nemzetközi?” – nézek rá nem titkolt csodálkozással. „Nincs” – teszem hozzá mindjárt szabadkozva, hogy sajnos nem tudtam, hogy az is kell. Próbálok meggyőzni, hogy ezúttal tekintszen el a valószínűleg nem régóta érvényben levő szabálytól, ígérem, hogy legközelebb magammal hozom.

Vörösmarti polgári ház

■■■

Felesleges volt a magyarázkodás. „A szabály, az szabály, és mindenkire vonatkozik” – volt a logikus válasz, és fordulhattam vissza. A jugoszláv oldalon nem lepődtek meg. Naponta előfordul ez. Hagyjam a kocsim a kanyaron túl, az út szélén, és autóstoppal próbálkozzam – javasolták. Megfogadtam a tanácsukat!

*

A híd közepén megállok. Kifújom magam, és lesem, hogy felbukkan-e mögöttem valamiféle „járgány”, amelyre felkérdezkedhetek. Sehol semmi. Jobbra tőlem a batinai hegyoldal néz velem farkasszemet, így messziről úgy tűnik, hogy semmi sem változott, minden a helyén van. Persze tudom, hogy nem úgy van, mert most hiába keresném ott Herceg János házát, ott a zöld falombok, szőlőlugasok különös labirintusában nem találnám. Nagyon régen nincs már ott. A leomló földtömeg maga alá temetne. Pedig milyen sokan baktattak fel oda hozzá. Tisztelői, író társai és barátai. Baranyai Júlia írja *Vízbe vesző nyomokon* című könyvében: „Pirosra festett kerti székek mosolyogtak barátságosan a vendég elé a vastag árnyékú vén diófa alatt, a kőasztalon borospoharak, feketekávés csészék. Igen, Herceg János bátyánk ott is otthon volt, a Drávaszögben, ott, azon a kőasztalon írta meg baranyai tárgyú könyvét is, a *Leányvári leveleket*.”

Merengek a híd közepén, pedig már indulnom kellene, még majd gyanús leszek, mosolygok magamban keserűen. Tausz Imre barátom

Oroszlánfejes kopogtató
a ház kapuján

■■■

■■■

jut hirtelen eszembe. Közel lakott, s lakik talán most is, a Duna partjához. Alig néhány lépésnyire a komp kikötőjéhez. Hétvégeken, amikor hazafelé tartottunk, és a kompra várakoztunk, bekopogtunk hozzá. A horvátországi *Magyar Képes Újság*ot szerkesztette azokban az években. Elbeszélgettünk, a komp ment-jött, jó néhányról lemaradtunk, míg nem felcihelődünk, és indultunk szülőföldemről haza, a Vajdaságba!

*

A régi múzeum
a Deák-szurdokban

■■■

Egy jóindulatú batinai fiatalember felvesz a kocsjába. Magánvállalkozó. Eszéken van dolga, tudom meg. „Ez Vörösmart” – magyarázza készségesen, amikor az alsó úton elérjük a nagy múltú baranyai falu első házait. „Igen, ez Vörösmart” – nézek rá csendesen. Sok ismerősöm volt itt – teszem hozzá. Nem sorolom, hogy kik voltak, hiszen úgysem ismeri őket. Pedig micsoda csodálatos, gerinces emberek voltak. Baranyai Júliára gondolok, Merki Ferencre, a több mint fél évszázaddal ezelőtti gimnázium tanáira! Csúza következik, majd Hercegszöllős. Megköszönöm, hogy elhozott. Kezet fogunk. Indul tovább. Én maradok. Az öcsém türelmetlenül vár, már azt hitte, nem jövök. Ő Magyarországról érkezett. Nem voltak „gondjai” a határon. Igyekszem nyugodtan, higgadtan viselkedni. Nehezen megy. Percről percre sokasodnak a felém nyúló emlékek, szinte görcsösen belém kapaszkodnak. A ház, amely oly sok esztendőn keresztül vissza-visszavárt, megkopottan, szinte szomorúan, a hulló vakolat könnyeivel néz rám. Az udvar sokszínű virágait, a ház falára aggatott paprikafüzérek vérpiros színét magával vitte talán örökre az a borzalmas és értelmetlen háború, amely térdre kényszerített itt mindenkit a Drávaszögben! Minden, amit féltve őriztem emlékezetemben, most másként néz ki. És az számomra a legdöbbenetesebb, hogy az emberek sem azok, akik voltak. Valami láthatatlan szakadékot érzek közöttünk. Előzékenyek, rám ismernek, tudják, hogy valamikor közéjük tartoztam, de ennek ellenére a levegőben mégis ott vibrál valami, amiből azt olvasom ki, hogy én bizony odaátról jöttem, na persze nem az anyaországból, hanem a Vajdaságból, s az itt nem jó ajánlólevél.

Hirtelen egy kép rajzolódik ki emlékezetemben. Olyan élesen, olyan valóságyszerűen, hogy magam is megdöbbenek. 1943-ban a mohácsi katolikus gimnáziumba kerültem. Édesapám, aki református lelkész volt, úgy gondolta, hogy ott majd jó nevelésben lesz részem. A visszacsatolt területről, a Drávaszögből egyedül voltam az osztályban. Valamelyik óra előtt komoly „nézeteltérés” tört ki a tanulók között. A váratlan civakodásnak magam is részese voltam. Az eléggé eldurvult jelenetnek az osztályfőnök vetett véget. A fülsiketítő hangzavart mintha elváglak volna. Olyan csend lett, hogy a légy zümmögését is hallani lehetett. A tanár végignézett az osztályon, és kemény hangon kérdezte: „Ki kezdte?” A dermedt csend csak néhány pillanatig tartott, mert egy kellemetlen, sipító hang a hátam mögül felharsant: „A csetnik!” Megbénulva álltam ott, mert ugye ki más lehetett a csetnik, mint a baranyai diák! Osztálytársaim tudták, hogy nem én voltam a

■■■

bűnös, de nem szóltak! Idegen voltam a számukra, valaki, akit nem fogadtak be, valaki, aki nem közénk tartozott.

Mintha menekülnék valami elől, sietek vissza. A Duna-hídig, a határig az unokaöcsém visz el. Alig beszélgetünk. Úgy érzem, hogy megérti hallgatásomat, tudja, hogy mi megy most végbe bennem. A hidak összekötnek bennünket – olvastam valahol. Most, ahogy búcsút intek unokaöcsémnek, az ellenkezőjét érzem.

A gépkocsit ott találom a kanyarban, az útszélen. Úgy látszik, senki sem „környékezte meg”. S ami ugyancsak meglep: a gyújtással sincs baj. Bezdán, majd Zombor az útirány. A Drávaszög lassan mögöttem marad, s mögöttem maradnak gyermekéveim csodálatosan szép emlékei: a hegyhát szőlőrengetege, az egymásba kapaszkodó kis falvak csendje, békéje, az emberek rámköszönő mosolyának melege. Igen, ez már csak emlék. Emlék, amelytől a sors kegyetlen ridegséggel igyekszik megfosztani.

Csend van bennem. Nagy csend. A kocsik motorja egyenesen zúg. Valami kis szellőféle kéredzkedik be a nyitott ablakon. Igyekszem hazafelé, mert ugye „azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne”!

Hét Nap, 2000. augusztus 16.

■■■